

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

15. Česká poezie a próza od r. 1945

Dobové pozadí

Pro českou literaturu je významnějším datem, než je rok 1945 (= konec 2. sv. války), rok 1948, tzn. rok revolučního (socialistického) převratu. Jeden z prvních zákonů vydaných po Únoru 1948 byl o táborech nucené práce, kam byli odsunuti nepohodlní občané. K umlčování docházelo i politickými procesy, dokonce i popravami (např. r. 1950 byl popraven historik a filozof **Záviš Kalandra**). Pořádaly se hromadné svozy knih nepohodlných autorů (sběr, pálení). Byl sestaven tzv. index, tj. seznam zakázaných autorů. Nesměly vycházet knihy západoevropské a americké současné literatury. Zakázány byly i některé noviny a časopisy (*Lidové noviny*). To vše vedlo k deformaci přirozeného literárního vývoje. Důsledek:

- ▶ emigrace spisovatelů
- ▶ vznik samizdatových edic (svépomocí vydávaná zakázaná literatura)
- ▶ vznik exilových nakladatelství (zakázané knihy byly vydávány ve svobodných zemích)
- ▶ vznik schematické domácí literatury (odpovídala socialistickému realismu)

Nadějnou vyhlídkou na zlepšení poměrů byla 60. léta, kdy se přihlásil o slovo tzv. socialismus s lidskou tváří (socialismus na demokratických základech). Likvidace těchto nadějí přišla po tzv. Pražském jaru (1968). **Ludvík Vaculík** napsal *Dva tisíce slov*, která byla ostrou kritikou komunistického režimu. Východní blok v čele se Sovětským svazem pocítoval události v Československu jako nebezpečné, a proto Varšavská smlouva zasáhla do dění u nás vstupem ozbrojených jednotek na naše území (21. srpna 1968). Nastalo období normalizace, tj. 1968 - 1989. Největším protestem proti ní byla *Charta 77* (autoři: **Václav Havel**, **Jiří Hájek** a **Jan Patočka**). Tato listina požadovala na soudobém režimu dodržování lidských práv a svobod. Ti, kteří Chartu podepsali (= signatáři), byli stíháni a dokonce i vězněni.

Vykristalizovaly následující kategorie literatury: a) oficiální (odpovídala požadavkům režimu); b) neoficiální (zakázaná), tj. samizdatová a exilová literatura. Toto dělení však není měřítkem kvality. Stejně jako v oficiální, tak i v exilové a samizdatové literatuře vznikala díla braková, nebo naopak díla vysoké umělecké kvality.

Nejznámější exilová nakladatelství:

Sixty-Eight Publishers („68“) – v kanadském Torontu jej založili manželé Škvorečtí

Rozmluvy – Londýn

Index – Kolín nad Rýnem

Poezie mimo domov – Mnichov

Nejznámější samizdatové edice:

Petlice (Ludvík Vaculík)

Edice Expedice (manželé Havlovi)

Nejznámější exilové časopisy:

Svědectví (Paříž)

Listy (Řím)

Nejznámější samizdatové časopisy:

Vokno

Revolver revue [reví]

Poezie má v rámci literární výpovědi své specifické postavení. Dokáže totiž nejživěji reagovat na proměny kulturního povědomí, je citlivým seismografem duchovního naladění společnosti té které doby.

Okupace, ale stejně velkým impulsem pro nové básně byla spontánní odezva na osvobození. Např. sbírky: **Vítězslav Nezval** - *Historický obraz*; **Jaroslav Seifert** – *Přilba hlíny*; **Jan Zahradníček** – *Stará země*; **František Hrubín** – *Jobova noc*; ... se vyznačují většinou velkým patosem, poezie je chápána jako „monument“, snaží se zachytit dějiny národa v posledních letech a vzdává hold osvoboditelům.

Neblahou úlohu sehrála v naší poezii po únoru 1948 legendární brožura marxistického publicisty a kritika **Ladislava Štolla** *Třicet let bojů za českou socialistickou poezii* (1950). Tato knížka se stala modlou socialisticko-realistické kritiky. Je v ní vznesen nárok, aby česká poezie pracovala výhradně ve službách budovatelského programu stalinské komunistické strany.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Česká literatura má nutně několik podob, z nichž literární historikové celkem přirozeně vytvořili tři kategorie: 1. literatura oficiální; 2. literatura samizdatová; 3. literatura exilová. Mimo hranice těchto tří proudů se u nás vytvořil specifický okruh umělců, které řadíme do tzv. undergroundu, kultury nonkonformní (nonkonformita = chování, které je odlišné od norem a cílů dané společnosti, nepřizpůsobivost). Vždy je třeba mít na vědomí, že tyto kategorie nevypovídají nic o kvalitě literárních děl.

V poezii od r. 1945 sehrála významnou roli řada uměleckých skupin. Byly to například:

Skupina 42 – tato výtvarnicko-básnická tvůrčí skupina vznikla již během okupace. Její autoři tvořili civilistickou poezii s motivy moderního velkoměsta a jeho periferie, což se odráží v depoetizaci básní, tzn. je volena mluva spíše hovorová, mnohdy se slangovými výrazy – tzv. poezie všedního dne (Ivan Blatný, Josef Kainar, Jiří Kolář).

Skupina Ra – i tato skupina mladých výtvarníků a literátů vznikla již během okupace. Členové se hlásili k surrealistickému hnutí. Hlavní představitelé: Ludvík Kundera – *Klínopisný lampář*, Zdeněk Lorenc – *Vodnář v blížencích*.

Ohnice – literární skupina vytvořená kolem Kamila Bednáře, pojmenovaná podle sbírky Jiřího Ortena. Teorie „nahého člověka“ znovu objevuje lidské nitro, zdůrazňuje jedinečnost osobnosti a snaží se nalézt hlubší podstatu lidské existence. Převládají pocity úzkosti, obav, smutku i zmaru (to vše prozrazuje příbuznost s existencialismem).

Schematická poezie – patří sem takové verše, které jsou vytvořeny podle již předem stanovených, závazných norem. Jedná se o poezii umělecky nenáročnou – mnohdy to jsou texty povrchní až přihlouplé, bez vlastního úsudku, do popředí je posunuta politická rovina díla. Charakteristickým rysem se stala popisná oslava dělnické práce, rétorická agitace a víra v „světlo zítřky“. Oficiální kritikou byli vyzvedávání především Vlastimil Školaudy – *Hlas doby*; Pavel Kohout – *Verše a písně*; Ivan Skála – *Máj země*.

„**Květnáci**“ – vstupují do poezie až ve druhé polovině 50. let. Tito básníci se seskupili kolem časopisu Květen a spojoval je program „**poezie všedního dne**“ (jakýmsi manifestem je článek básníka Miroslava Holuba *Náš všední den je pevnina*). Jedná se o poezii, která svou pozornost obrátila ke světu každodennosti, který se tak stal živnou půdou inspirace a motivace. Je nepatetická, prostá, racionální. Hlavní představitelé: Miroslav Holub – *Denní služba*; Jiří Šotola – *Svět náš vezdejší*; Karel Šiktanc – *Artéska studna*.

Host do domu – kolem brněnského časopisu *Host do domu* začala od r. 1954 svou činnost významná literární skupina. Toto periodikum sehrálo významnou úlohu v 60. letech při prosazování demokratických principů v zemi. Patřili sem např. Oldřich Mikulášek a Jan Skácel.

Osobnosti české poezie

Jaroslav Seifert – nositel Nobelovy ceny za literaturu; protože jeho poezie nebyla vždy v souladu s oficiální ideologií státu, musel se několikrát odmlčet. Ve 20. letech zasáhl do literatury proletářskými sbírkami (např. *Město v slzách*, *Samá láska*) a poetismem (např. *Na vlnách TSF*, *Slavík zpívá špatně*). Milostná poezie, láska k domovu, stesk po nenávratně zmizelých časech, vztah k Praze, to jsou témata např. sbírek *Jablko z klína*, *Ruce Venušiny*, *Jaro, sbohem*, *Vějíř Boženy Němcové*, *Kamenný most*. *Píseň o Viktorce* je teskně laděná sbírka, jež byla oficiální kritikou doslova roztrhána na kusy a stala se záminkou pro nepřátelskou a útočnou kampaň proti Seifertově osobě. Viktorčina tragédie se pro básníka stala podobenstvím osudu Boženy Němcové samé. *Maminka* – jedna z nejslavnějších Seifertových sbírek, v níž se ve vzpomínkách vrátil do svého dětství v Praze na Žižkově, kdy centrem všeho světa byla právě maminka. V 60. letech, v období, které následovalo po devítiletém odmlčení způsobeném těžkou nemocí, se Seifertova poezie radikálně proměnila. Seifert se vzdal rýmu, metaforičnosti ve prospěch střizlivosti. Nástrojem se stává civilní verš bez složitých básnických obrazů (např. sbírky *Halleyova kometa*, *Odlévání zvonů*). *Morový sloup* je jedna ze zakázaných sbírek, která nejprve kolovala v samizdatové podobě či v exilovém vydání. Sbíрка obsahuje hořké reakce na situaci po sovětské okupaci. V době normalizace se Seifert stal zakázaným spisovatelem. Zákaz publikační činnosti však nebyl stoprocentní – tiskem nesměly vycházet nejnovější sbírky, jeho klasické práce z dřívějších období se však v nakladatelstvích objevovaly. Seifert nezmizel ani z školních učebnic, a to proto, že komunistický režim pokrytecky předstíral, že Seiferta se publikační zákaz netýká. Stejně tak se úřady snažily zatajit, že Seifert byl signatářem Charty 77. Když obdržel r. 1984 Nobelovu cenu, první zpráva v českém tisku měla pouhé dvě věty. Okouzující jsou jeho memoáry (= vzpomínky) *Všecky krásy světa*.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

František Hrubín – S motivem země jako jedinou jistotou se setkáváme ve sbírce vydané za okupace *Země sudička*. *Jobova noc* – pětidílná skladba, která vznikala na sklonku okupace a těsně po osvobození. Hrubín si vytvořil symbolickou postavu Joba, básníka staré země, který zbásňoval její odumírání. Hrubín v sobě chce překonat Joba a je pln touhy stát se básníkem nové země. Celá poéma je završena strašlivým prokletím staré země. *Hirošima* – lyrickoepická báseň, která reagovala na svržení atomové pumy na japonské město. V jednom okamžiku sledujeme, jak v rodině onemocnělo dítě, jak ve vinárně upijí žena víno, jak se dva lidé milují, jak jde pozdní chodec domů. A právě na tyto všední děje je vrženo světlo oslňujícího a současně děsivého záblesku. *Proměna* – skladba varující před smrtelným ohrožením planety. Prvním plánem poémy je obraz klidného letního nedělního odpoledne u Vltavy na ostrově Štvanici, druhým plánem je antický mýtus o Daidalovi a Ikarovi. Obě roviny přecházejí plynule jedna v druhou, až si nakonec čtenář uvědomuje, že mýtus tu má úlohu výstražného podobenství. *Romance pro křídlovku* – slavná poéma, jež je příběhem básnickovy první lásky. Sledujeme lyrický příběh o lásce bezradného chlapce k Terině, dívce od kolotoče, avšak s tragickým vyústěním (ona podlehně nemoci). Také Hrubínova tvorba pro děti patří do zlaté pokladnice českého písemnictví. Doslova legendárními texty se staly *Říkejte si se mnou*, *Ladův veselý přírodopis*, *Špalíček veršů a pohádek* a další.

Vilém Závada – byl básník a překladatel. Jeho poezie má ve svém rodokmenu zejména tragičnost, smutek a melancholii. Rodné Ostravsko se stalo trvalou součástí jeho veršů. *Panychida*, *Sířena* nebo *Cesta pěšky* jsou sbírky přinášející smutek a tragický pohled na dobovou realitu, objevují se motivy černého Ostravska, vize rozkladu. To vše však Závada vyvažuje láskou k přírodě a lidskou solidaritou. *Hradní věž* je reakce na Mnichov a počátek protektorátu. *Jeden život*, *Na prahu* a *Živote, díky* jsou už poválečné sbírky (60., 70. léta) s opětovně zdůrazňovaným vztahem k rodnému Ostravsku a skromně a jemně vyjádřenou láskou k životu.

Josef Kainar – autor poezie, dramát, fotografií, textů pro děti. *Nové mýty* – ironie a sarkasmus, hovorový jazyk, místy vulgární výrazy, ale především motivy světa krutého, nelítostného a nemilosrdného. Kainar obnažil kořeny lidské existence, vyjádřil pocity odcizení a absurdity (právě v této sbírce je legendární báseň *Stříhali dohola malého chlapečka*, zhudebněná Vladimírem Mišíkem. Josef Kainar totiž doprovázel kdysi malíře Bohumíra Matala, když vedl svého malého syna k holiči dát ho poprvé v životě ostříhat. Zázitek musel být doopravdy nevšední, jestliže podnítil Kainara k veršovanému vyprávění o tom, jak „Stříhali dohola malého chlapečka“). *Člověka hořce mám rád* – symbolický název. Tahle básnickova láska k lidem je nezdolná, a to i při vědomí, že člověk chybí, mýlí se a hřeší. *Moje blues* – v této jeho poslední sbírce opět ožívá téma skeptického osamocení člověka a zjevný odpor vůči všemu zavedenému (a opět důsledná antipoetická a hovorový jazyk). Kainarovy verše se nedostaly k nejširšímu publiku v psané formě, ale v podobě zhudebněných textů rockových kapel 70. let (především E.T.C. Vladimíra Mišíka).

Jiří Kolář – básník, překladatel a výtvarný umělec. Do literatury vstoupil jako spoluzakladatel Skupiny 42 a její civilizační program uplatňoval i ve své poezii. V 50. letech byl uvězněn za autorství sbírky *Prométheova játra*. Kniha chce vydat svědectví o obyčejném životě v totalitní době. Často expresivní a drastické verše odhalují násilí moderních totalitních režimů.

Ivan Blatný – do literatury vstoupil během okupace především v souvislosti se Skupinou 42. Roku 1948 se vydal na stipendijní cestu do Velké Británie a v emigraci již natrvalo zůstal. Celý zbytek svého života však strávil v psychiatrické léčebně, kam ho dovedla duševní choroba. Tvorba psaná v době nemoci byla schraňovaná anglickou zdravotní sestrou, která texty poslala Škvoreckému do Toronta. Vznikla tak sbírka *Stará bydlíště* a následně *Pomocná škola v Brixley*.

Ivan Diviš – jeden z nejoriginálnějších a nejjadernějších českých autorů druhé poloviny 20. století, r. 1969 odešel do exilu. Rozvíjí motivy úzkosti, samoty, cizoty a hnusu, ale rovněž hledání smyslu ve světě, který je nepochopitelně krutý a zlý. Již jen samotný jazyk je doslova vodopád drsných metafor. Od vulgarity dokáže Diviš přejít až k biblicky vznošenému a patetickému jazyku. Ve většině veršů cítíme nenávist k normalizační době. (Např. sbírky *Rozplet' si vlasy*, *Chrlení krve*, *Moje oči musely vidět* atd.)

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Václav Hrabě – předčasně zesnulý básník (25 let věku), který se sám ani nedočkal knižního vydání svých básní. Celá Hrabětova tvorba je inspirovaná beatnickou vlnou (A. Ginsberg). V době normalizace byl nestoudně přehlížen a nikdo mu nevěnoval ani řádku. Bylo tomu tak prý pro básníkův negativismus vůči společnosti. Výrazným rysem Hrabětovy tvorby je antiautoritářství, čili nedůvěra ke všemu oficiálnímu. Hrabě je vnímán jako vyvrženec podobný typu „prokletého“ básníka. Některé Hrabětovy texty byly zhudebněny Vladimírem Mišíkem. Nejznámější sbírkou je *Blues pro bláznivou holku*.

Jan Zahradníček – byl jednoznačně čelní představitel katolického proudu v literatuře (vedle Jaroslava Durycha, Jakuba Demla, Jana Čepa a dalších). **Poznámka:** Spisovatelé katolického okruhu většinou vstupovali do literatury v meziválečném období. Jejich tvorba byla však po roce 1948 násilně přerušována (dlouholetá vězení, publikační zákazy).

Zahradníček si po celou svou uměleckou tvorbu udržel neochvějnou, až dětskou katolickou víru, jíž jsou prodchnuty veškeré jeho verše. Navzdory mnohemu utrpení (handicap po úrazu z dětství: poškození páteře a deformace hrudníku, 13 let ve věznici na Mírově, smrt dvou dcer otrávených jedovatými houbami) píše poezii hluboce humanistickou, kterou jednoznačně prostupuje jediná jistota mimo čas i prostor, a tou je Bůh. Např. sbírky *Pokušení smrti*, *Jeřáby*, *La Saletta* nebo *Rouška Veroničina*. Za vrchol Zahradníčkovy tvorby je považována rozsáhlá skladba, která vznikla těsně před zatčením, *Znamení moci*. Básník v ní přesně analyzuje zhoubnost stalinského totalitního systému v Čechách.

Miroslav Holub – maximálně sdělný styl, výčet detailů, strohé vyjadřování, to jsou rysy jeho poezie. Báseň je podle něho cesta, jak přijít věcem na kloub. Tato touha dobrat se pravdy je determinována profesí básníka, byl totiž vědeckým pracovníkem - imunologem. (Např. sbírky *Denní služba*, *Syndrom mizející plíce* a další.) Za normalizace byl prohlášen za ideově dezorientovaného básníka. Totalitní režim mu zejména nemohl odpustit báseň napsanou na smrt Jana Palacha.

Jiří Žáček – autor krásných veršů plných recesního humoru a paradoxů, ale také parodií a epigramů, např. ve sbírkách *Okurková sezóna* nebo *Rýmy pro kočku a pod psa*.

Jsmo jednou z mála zemí na světě, kde kvůli masivnímu potlačování svobodného projevu literárního a hudebního si obě tyto podoby výpovědí našly své cestičky, jak se prezentovat či jak se dostat k co možná nejširšímu publiku. Hovoříme o tzv. undergroundu [andrgraudu] (tzv. podzemní kultuře), kultuře nonkonformní. V normalizačních 70. letech, kdy došlo ze strany mocenského aparátu k masivnímu potlačování rockových skupin, se undergroundová tvorba nebývale rozšířila. Undergroundoví umělci nepřipouštěli jakýkoliv kompromis s režimem. Výchozím bodem veškeré tvorby je heslo „jsem proti“. Hodnota textů je kolísavá. Za nálepkou undergroundu se občas skrývala i vlastní nemohoucnost, utápění se v soukromých miniprobelemezích a hodně často i obyčejné pozérství.

Plastic People of the Universe – skupina, zrozená na přelomu let 1968 - 69, se stala vzorem jistého okruhu mladých lidí normalizačního období. Texty písní šokovaly svou syrovostí, útočností, mnohdy vulgaritou, ale především byly jednoznačně míněny jako vzpoura a protest proti hodnotám konzumní a politicky zdeformované společnosti. Základem jejího repertoáru se stala tvorba **Egona Bondyho**. Dominantní osobností PPU byl umělecký vedoucí skupiny **Ivan Martin Jirous**, vystupující pod pseudonymem **Magor**. Činnost pronásledované skupiny byla násilně přetržena roku 1976, kdy po soudním procesu byli někteří členové uvězněni (obvinění z hanobení národa apod.).

Folková i rocková hudba se v mnohých případech uchýlila v normalizačním období do sféry „protestních“ písní a tato úloha jí zůstala na dvě dlouhá desetiletí. Lze říci, že to byla jediná možnost, jak vyjádřit v bezprostředním styku s divákem výsměch totalitní moci, jak obžalovat represivní aparát, jak burcovat svědomí. Pokoušeli se o to **Karel Kryl** (*Bratříčku, zavírej vrátka* nebo *Rakovina*), **Jaroslav Hutka** (*Stůj, březo zelená* nebo *Vandrovali hudci*), **Vladimír Merta** (*P.S. nebo Narozen v Čechách*).

Mezi písničkáře, kteří dokázali svými texty a hudbou udržovat v období normalizace alespoň trochu optimismu a svou ironií, vtipem a karikováním doby se stali legendami folkového nebe, by jistě patřili **Jaromír Nohavica**, **Karel Dobeš** a **Jiří Dědeček**.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Osobnosti české prózy

Bohumil Hrabal

Dodnes se spekuluje o jeho smrti, zda to byla nešťastná náhoda, či sebevražda. Vypadl totiž z oken nemocničního pokoje, když krmil holuby. Mnohá zaměstnání, kterými prošel, se odrazila v jeho díle. Hrabal pracuje se dvěma základními pojmy, tj. 1. perlička na dně = dobré jádro lidí, jejich moudrost a upřímnost, 2. pábení = zvláštní druh spontánního vyprávění. Hrdinové okouzlení životem často a s nadšením hovoří, jsou to tzv. pábitelé. (Vydal knihy povídek *Perlička na dně* a *Pábitelé*.)

Jeho díla často nemají souvislý děj, jsou bezsyžetová (syžet = námět, děj), připomínají tak koláž. Filmové adaptace Hrabalových knih jsou téměř výsostnou záležitostí režiséra Jiřího Menzla.

Taneční hodiny pro starší a pokročilé

je literární experiment – celý text se skládá z jediné věty.

Ostře sledované vlaky

je novela, odehrávající se na železniční stanici ke konci 2. sv. války, kde slouží neprůbojný Miloš Hрма, který trpí erotickým komplexem. Paradoxně ve chvíli, kdy si dokáže své mužství, umírá při sabotážní akci (vyhodil vlak s německou municí). Zfilmovaná verze s Václavem Neckářem v hlavní roli získala amerického Oscara.

Obsluhoval jsem anglického krále

je příběh vzrůstem malého číšníka (Jan Dítě), který proto, aby ho bralo jeho okolí, se přizpůsobuje a podle politické a společenské situace mění kabát. V závěru pochopí, že to není správná cesta.

Postřiziny

nezapřou inspiraci dětstvím, které trávil v nymburském pivovaru, kde byl Hrabalův otec sládkem. Na návštěvu sem přijíždí strýc Pepin a zůstane 14 let. Svým hlasitým projevem všechny „terorizuje“. Vypravěčem je laskavá maminka, která se nechává strhnout i k nedůstojným akcím (vyleze s Pepinem na komín, ostříhá si své proslulé dlouhé vlasy, pije pivo jako chlap). Postřiziny – zkracují se nejen sukně, vlasy, nohy u stolu,..., ale díky technice i vzdálenosti mezi lidmi (rádio, motocykl).

Slavnosti sněženek

je typická ukázka koláže, kdy několik příběhů je spojeno v jeden celek (např. hon na divočáka, příběh znepřátelených mysliveckých spolků, příběh hádajících se manželů hostinských, příběh sběratele nepotřebných věcí).

Příliš hlučná samota

Hlavní hrdina, stárnoucí balič papíru ve sběrně, je proti vlastní vůli vzděláván. Děj se odehrává v době politické nesvobody a starému Hantovi se do rukou dostávají zakázané tituly určené k likvidaci a on si je pročítá (zejména politologické a filozofické spisy). Rozpor mezi demokratickými myšlenkami v knihách a politicky nesvobodným ovzduším Hantovy přítomnosti hrdinu vedou, i když jen ve snu, k sebevraždě.

Václav Kaplický

je představitelem historického románu.

Kladivo na čarodějnice

pojednává o čarodějnických procesech ve 2. polovině 17. století na severní Moravě. Vedle fiktivních hrdinů tu vystupují i skutečné historické postavy. Často se o díle hovoří jako o paralele politických procesů po r. 1948. Filmová verze se tak stala trezorovým snímkem.

Vladimír Körner [kerner]

je autor především historické prózy.

Adelheid [adelhajd]

je baladická novela, ve které do severomoravského pohraničí po 2. sv. válce přijíždí poručík v záloze, aby provedl evidenci majetku zdejšího, nyní už popraveného nacisty. Na výpomoc dostane německou dívku Adelheid, dceru zmiňovaného nacisty, a mezi oběma vznikne intimní vztah. Příběh z národnostně rozešvaného prostředí Sudet končí tragicky: Adelheid se oběsí, poručík odchází.

Jarmila Loukotková

se výborně orientuje v dobových reáliích a má velký vypravěčský talent. Je autorkou jedinečných historických románů, hlavně ze středověku a antiky.

Navzdory básník zpívá

o životě prvního prokletého básníka F. Villona (15. století).

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Není římského lidu

o velkém básníkovi antické éry Petroniovi.

Vladimír Páral

byl povoláním inženýr chemie a jeho hrdinové mívají stejné zaměstnání. Páral podává obraz člověka zdegenerovaného navyklými stereotypy soukromými i pracovními. Život se stává nudným, konzumním, citově vyprahlým.

Veletrh splněných přání

Vedoucí chemické laboratoře Milan Renč si zvykl na životní stereotyp a je s ním docela spokojen. Naprogramovaný způsob života (vše je zmechanizováno a vše má své trvalé místo v zaběhaném kolotoči) naruší opravdový cit mladé dívky. Jenže Renč cítí, že právě tohle ohrožuje jeho klid a pohodlí. Dívku znásilní a tímto činem se od ní osvobozuje.

Katapult

33letý inženýr chemie Jacek Jošt si plánuje nekontrolované služební cesty mezi Brnem a Děčínem tak, že během nich rozehrává milostnou partii s osmi ženami. Kromě své vlastní ženy Lenky navštěvuje další ženy, se kterými se seznámil na inzerát. Ve chvíli, kdy ho chce každá mít, uvědomuje si, že upadá přesně tam, odkud utíkal (manželství = klec a stereotyp). Při závěrečném návratu domů je při přistávacím manévru v letadle katapultován na kabinu pilota a umírá.

Mladý muž a bílá velryba

Hrdina románu, Břeťa Laboutka, pracuje v chemické továrně a na rozdíl od většiny Páralových hrdinů, kteří podléhají stereotypům, Břeťa je aktivní, průbojný a dělá všechno proto, aby v životě ulovil svou „bílou velrybu“ (= dát životu smysl, prát se o něco, něčeho dosáhnout), ale při hledání výrobního řešení nachází nakonec smrt (otráví se).

Valja Stýblová

Vlastní praxe neuroložky ji literárně inspirovala.

Skalpel, prosím

Hrdina románu, 60letý neurolog v retrospektivě rekapituluje svůj dosavadní osobní a profesní život. Zvláště vzpomíná na dvě těžké operace, kterým kolegové nedávali žádné naděje na úspěch. Operoval dávného spolužáka Mítu a malého chlapce Vítu Uzla. Oba úspěšně. Celý román je oslavou morálně i profesně čistého a silného člověka. Je to hrdina se samými klady.

Radek John

Politické kariéře předcházela profese novináře a televizního reportéra a ta ho často přivedla ke společensky ožehavým tématům.

Džínový svět

Memento

Děj románu se odehrává v Praze během 10 let života Michala Otavy, který jako 17letý student ze zvědavosti okusí drogy a propadne jim. Čtenáři sledují sebezničení Otavy, ale i dalších narkomanů (neustálá honba za drogou: vylupování lékáren, prostituce, vyrábění omamných látek v domácích laboratořích). Vymanit se z drogové závislosti se nedaří. Příběh končí v psychiatrické léčebně, kde Michal dožívá jako lidská troska.

Eva Kantůrková

byla postižena normalizačními zákazy, a proto ve svém díle hovoří o ponižování lidské důstojnosti, o psychickém nátlaku a o manipulaci s lidmi, kteří se nemohou bránit.

Přítekně z domu smutku

je reportážní próza o autorčině pobytu v ruzyňské věznici, kde strávila rok kvůli údajné souvislosti se zadrženým francouzským kamiónem, který vezl do Prahy české knihy vydané na Západě. V knize autorka zaznamenává monograficky životní příběhy spoluvězeňkyň, popisuje rovněž snahu režimu jedince psychicky zdeptat.

Pavel Kohout

byl v 50. letech jedním z nejtypičtějších autorů stalinské poezie, horoucně se účastnil svazácké práce a stal se dokonce jakýmsi mluvčím tehdejší „pokrokové“ mládeže. O dvacet let později se stal nepohodlnou osobou (stál u zrodu Charty 77) a normalizace ho zařadila do kategorie lidí nebezpečných režimu.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Katyně

je román o škole pro popravčí. Hrdinkou je 15letá Lízinka, která se nedostane na střední školu. Zoufalé matce je nabídnut „speciální obor humanitního směru s maturitou“, tedy studium na popravčí. Kniha pak sleduje osudy katovské třídy a jejích učitelů, stejně tak je velká pozornost věnována světové historii popravování. Tento román je satirou na mocenské praktiky všemocné státní bezpečnosti.

Josef Škvorecký

Jeho dílo nese silné autobiografické rysy. Zvláště rodný Náchod a postava Dannyho Smiřického (= sám Škvorecký) se proplétají celým Škvoreckým dílem.

Zbabělci

Román zachycuje 8 květnových dnů roku 1945 ve městě Kostelci (pomyslný Náchod). Vypravěčem je student gymnázia Danny Smiřický, normální chlapec, zajímá ho jazz, chvílemi zaujímá frajerské pózy, má smysl pro humor. Je prototypem mladé generace, která osvobození Kostelce vnímá odlišnými očima než jejich rodiče, rezervovaně, bez idealizace, realisticky. Román zachytil jistou bezstarostnost mladé generace. Dannyho, jeho přítele Haryka a další kamarády více zajímá jejich amatérská jazzová kapela a dobývání dívčích srdcí než osvobození Kostelce. Neznamená to však, že by nebyli schopni hrdinských činů. Cesta k hrdinství totiž může mít rozličnou motivaci, jež může být na hony vzdálená uvědomělému pocitu pomoci vlasti. Např. začerňování německých nápisů nebo vyvezení kulometu nad město a zničení německého tanku jsou akce, kterými naši „zbabělci“ na sebe upozorňují, chtějí se zalíbit holkám. Kniha byla na pokyn ÚV KSČ tvrdě odsouzena jako pomluva velkého okamžiku českých dějin.

Prima sezóna

je povídkový cyklus, v němž se autor vrací do Kostelce v době protektorátu, a každá z šesti povídek je o tom, jak si gymnazista Danny Smiřický pokouší postupně, ale neúspěšně namluvit řadu kosteleckých dívek. Jedná se o hravé a komické příběhy.

Škvorecký nikdy nezakrýval, že je náruživým milovníkem detektivního žánru. Jeho *Nápady čtenáře detektivek* jsou poutavým výkladem o vzniku detektivky a o klasicích tohoto žánru.

Hříchy pro pátera Knoxe [nokse]

je soubor detektivních příběhů; stal se námětem pro úspěšné televizní zpracování (stejnomený seriál v režii Dušana Kleina).

Zdena Salivarová

manželka Josefa Škvoreckého, zakladatelka exilového nakladatelství v kanadském Torontu.

Honzlová

je román o osudu režimem pronásledované pražské rodiny v polovině 50. let. Hlavní postavou a současně vypravěčkou je 21letá Jana Honzlová. Předností knihy je věrohodné zobrazení padesátých let se všemi negativními rysy totalitní doby.

Ludvík Vaculík

Autorství *2000 slov* a nesouhlas s normalizačním režimem měly za následek 20letý zákaz psaní.

Sekyra

Český novinář v této knize vzpomíná na mládí svého otce, nemajetného komunistického tesaře, který svými idealistickými sny naráží na realitu. Je to kniha o ztrátě ideálů, o deziluzi. Otec je synovi nejprve přirozeným vzorem, ale později se mění v oponenta, obzvláště v 50. letech, kdy vystupuje jako přesvědčený a zarputilý vykonavatel stranické politiky.

Morčata

je téměř orwellovský příběh o tom, kam až klesne a je degradován člověk pod tlakem absurdního okolí. Hlavním hrdinou je obyčejný bankovní úředník, na jehož pracovišti dochází k absurdnostem: všichni úředníci jsou podrobováni při odchodu z práce důkladné prohlídce, při níž jsou zabavovány peníze, které chtěli úředníci ukrást. Zabavené bankovky se však již nikdy nevrátí do peněžního oběhu. Navíc v bance vládne atmosféra strachu. Náš hrdina doma chová morčata. Zvířátka ho fascinují a ve snaze zjistit, jak budou v různých situacích reagovat, je podrobuje experimentům. Mnohé pokusy jsou však pouhým mučením. Postupně se ukazuje, že vztah mezi morčetem a bankovním úředníkem je vlastně totožný se vztahem společenského systému k úředníku samotnému.

Český snář

je objemný deník zaznamenávající události jednoho roku ve Vaculíkově životě (leden 1979 – únor 1980), současně líčící osudy spisovatelových přátel, disidentů a fungování jeho samizdatové edice Petlice.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Autor je také významným **fejetonistou** – v současnosti Lidové noviny rubrika Poslední slovo.

Milan Kundera

je spisovatel světového formátu. Získal francouzské občanství.

Směšné lásky

jsou povídky s obrovským čtenářským úspěchem. Za všechny připomeňme povídku *Falešný autostop*, v níž jedou autem na dovolenou mladík a dívka. Mladíkovi imponuje dívčin stud a plachost, dívka se však trápí tím, že nedokáže být o poznání více lehkomyšlná. Začnou tedy hrát hru – dívka na sebe bere roli cizí stopařky, mladík hraje trochu dotěrného řidiče. Hra však nabývá krutých dimenzí, dívka muže prohnane svádí a z mladíka se stává drsný muž. Stopařka je mu cizí, ponižuje ji. Pociťuje k ní odpor, protože se podobá přesně těm, kterými pohrdá. Dívka situaci špatně odhadla, domnívala se, že přítel ocení její schopnosti. Ve chvíli, kdy se dívka svlékne, ona přestává hrát, ale on pokračuje. Jedná s ní jako s placenou děvkou. I milování je bez citu a bez lásky. Povídka končí vlastně tragicky, hra se vymkla z kontrole a obě postavy se už nemohou vrátit k sobě samým, již žijí s jinou zkušeností.

Žert

Román začíná nevinným vtípem studenta Ludvíka Jahna, který na stranické školení pošle své přítelkyni Markétě, idealistické svazačce, pohlednici s provokativním textem: „*Optimismus je opium lidstva. Zdravý duch páchne blbostí. Ať žije Trockij!*“ Politicky uvědomělá dívka pohled předá fakultní svazácké organizaci a Jahn je vyloučen ze studií i KSČ. Po 15 letech se v rodném městě na slavnosti Jízdy králů setkává s manželkou bývalého svazáka Zemánka, toho Zemánka, který se zasloužil o Jahnovo vyloučení. Připraví si složitý plán, jehož cílem je Helenu Zemánkovou svést (pomsta Zemánkovi). Třebaže se s Helenou vyspí, žert nevyjde, pomsta se nekoná, protože Zemánková již se svým mužem intimně nežije. Když Jahn sdělí Heleně, že ji ve skutečnosti nemiluje, rozhodne se Helena předstírat sebevraždu. Omylem však spolyká místo analgetik tubu laxativ, takže výsledkem je průjem. Filmová verze z roku 1968 s Josefem Somrem v hlavní roli ležela za normalizace v trezoru.

Michal Viewegh [víveg]

se představil jako nesporný talent, který umí velice rafinovaně prolínat dramatické situace s komickými. Získal si oblibu i tím, že jeho zobrazení normalizační doby nemá rysy úzkosti, ale poutavého vyprávění s humoristickým odstupem.

Báječná léta pod psa

Román vypráví o nadprůměrně inteligentním chlapci Kvidovi, jehož rodiče, oba vysokoškoláci, se pokoušejí utéct před politicky nesnesitelným ovzduším normalizační Prahy do maloměstské Sázavy. Rozporuplnou postavou je Kvidův otec, jehož snaha získat pro rodinu byt ho vede k politickým i morálním ústupkům. Po prozrazené návštěvě u matčina dávného přítele, nyní chartisty, ztrácí otec svou pozici v zaměstnání. Vyhledává samotu a ke zděšení celé rodiny si podomácku vyrábí rakev. Po listopadové revoluci 1989 se pro Kvidovu rodinu vše vrací do normálních kolejí.

Velké oblibě se těší i filmové verze Vieweghových próz, jako jsou například *Účastníci zájezdu*, *Román pro ženy*, *Výchova dívek v Čechách*.

Jan Balabán

ostravský prozaik, publicista a překladatel. Hrdinové jeho existenciálních povídek se často nacházejí v mezních situacích. Samotný autor je pokládán za znalce lidských smutků.

Možná že odcházíme

je kniha povídek, která získala v roce 2005 cenu Magnesia Litera v kategorii próza.

V roce 2010 ve svých devětačtyřiceti letech Jan Balabán náhle zemřel. Jeho poslední knihou se tak stal román

Zeptej se táty

Jáchym Topol

je jeden z mála představitelů undergroundu, který se dokázal i v nových společenských podmínkách umělecky prosadit. Je autorem románů *Sestra* nebo *Anděl*.